ПРО СУТЬ КОНСТІТУЦІЇ.

(Промова **Ф. Ляссаля**).

(Продовжене).

Або я припущу навпаки, що король і шляхта подали-б собі руки, щоб наново завести середньовічний цеховий устрій і то не лише для малого ремесла, як се дійсно перед кількома літами по части пробувано, але в такім виді, в якім він представляв ся в середніх віках, іменно для загальної продукції в суспільности, отже також для великого і фабричного промислу і для продукції машинової. Звісно Вам, мої панове, що великий капітал не міг би ніяк продукувати при середньовічній цеховій системі, та що великий і фабричний промисл та машинова продукція серед такого устрою не могли-б жадною мірою поступати наперед. Бо після тої цехової системи істнували прим. усюди законні обмеженя ріжнородних а навіть і дуже з собою споріднених галузий праці, і жаден чоловік, що провадив якесь ремесло, не сьмів хоч би й два з них сполучити з собою. Муляр не посьмів би замазати жадної діри в тинку. Гвіздкарі й шлюсарі вели між собою безконечні процеси що до границь свого обосторонного ремесла, а той, що вибивав перкалі, не міг би давати занятя фарбівникам. Так само і скількість робітників, яку міг певний ремесник використувати, була правно точно уставлена, бо власне на кождім місці, в кождій галузи промислу і всі майстри могли давати заняте лише рівній, законно означеній скількости робучої сили.

Бачите, що вже з тих двох причин велика продукція, продукція машинами або цілим системом машин не могла-б ні на малий крок поступати серед цехової системи. Бо тота велика продукція вимагає, як услівя свого житя, по перше: злуки всіх найріжнороднійших галузий промислу в руках того самого великого капіталу, по друге: масової продукції і свобідної конкуренції, а се значить, необмеженого і довільного уживаня робучої сили.

Коли-ж одначе про те задумав би хтось нині завести цеховий устрій, що-ж вийшло би з того?

Панове Борзіґ, Еґельс і иньші великі фабриканти перкалю, шовку і т. д. замкнули би свої фабрики і розпустили би робітників, навіть дирекції зелізниць мусіли би зробити те саме, промисл і торговля мусіли-б зупинити ся, велике число ремесничих майстрів по части з примусу, по части добровільно розпустило би через те своїх челядників, і та ціла безконечна купа народу перетягала-б улицями, домагаючи ся хліба й праці, а за нею знов стояла би велика буржуазія, загріваючи її своїм впливом, додаючи відваги своєю повагою, піддаючи поміч зі своїх грошевих засобів, і так розгорілась би боротьба, в якій побіду віднесло-б остаточно військо.

Бачите отже, мої панове, що добродії Борзіґ і Еґельс, взагалі великі промисловці — се часть констітуції.

Або я припущу такий випадок, що правлїнє захотіло би вхопити ся одного з тих правил, які рішучо підкопують інтерес великих банкирів. Правлїнє хотіло би прим. сказати, що королївський банк не повинен, так як тепер, служити на те, щоб великим банкирам і капіталістам, які вже й без того мають у руках всї гроші і весь кредит і які одинокі нині на свій підпис можуть у банку дисконтувати, с. є. одержати кредит, той кредит робити дешевшим, скоро він повинен служити до того, щоб і малому і середному горожанинови зробити кредит доступним — і коли б тепер надано таку орґанізацію королївському банкови, яка-б за собою потягла ті наслідки, — чи могло би се удати ся, мої панове?

Певно, мої панове, що се не потягло-б за собою бунту. Але для теперішного правлїня не було би се можливе до переведеня. Бо від часу до часу, мої панове, правлїнє опиняєть ся в положеню уживати таких і такої маси грошевих засобів, що воно не зважуєть ся нагромаджувати їх в виді податків. В такім разї хапаєть ся воно крайнього способу зужиткувати гроші будучности, с. є, затягнути позичку і за те виставити державні папери. До сего потребує воно банкирів. Правда, що протягом часу більша часть державних паперів переходить знов у руки загалу посїдаючої кляси серед нації і малих капіталістів, але до сего треба богато часу. Та правлїнє потребує гроша скоро і на один стіл або в коротких речинцях: тим часом потребує також посередників, які йому тимчасово дають усї гроші і на свою голову беруть обовязок розпродати з часом серед ширшої публіки державні папери, які вони за те дістають, зискуючи ще до того на піднесеню курсу, яке штучно виробляє тим паперам біржа. Тими посередниками будуть якраз великі банкирі і тому правлїнє не сьміє нині зірвати з ними.

Бачите отже, мої панове, що банкирі Мендельзон, Міклер, взагалі біржа — се також часть констітуції.

Або прийму такий випадок, що правлїнє хотіло би прим. видати такий карний закон, котрий, як се діє ся в Китаю, карає батька того чоловіка, що допустив ся крадіжи. Се так само не вдалось би, бо тому занадто сильно противилось би загальне образоване та загальне почуте. Всї державні урядники а також і тайні радники ломали би над тим руки, ба навіть і члени палати панів нарікали би на се. Отже бачите, мої панове, що в певних границях загальне почуте і загальне образоване буде також частиною констітуції.

Або покладім таке, що правлїнє рішило би вправдї взагалї задовольнити шляхту, банкирів, великих промисловців і капіталістів, але за те маломіщанам і робітникам відібрати їх політичну волю. Чи се вдалось би, мої панове? Певно! Се може, на якийсь час уйти; се вже й показало ся, що воно може уйти, та ми будемо мати пізнїйше нагоду звернути близшу увагу на се питане.

Тепер приймаю той випадок у такій формі: хочуть маломіщанинови і робітникови відібрати не лиш його політичну, але також і особисту свободу, се значить, хочуть оголосити його особисто за невільника, за чужу власність, за невідлучного від ріллї, як се в дійсности було в многих краях за давніх, дуже давніх часів середновіччини. Чи се пішлоб так легко, мої панове? Нї, і хоч би на се присягли ся навіть і король і шляхта і вся буржуазія, то все таки се не вдалось би! Бо в такім разї ви сказали би: "Ми волимо радше позволити позабивати себе на смерть, ніж таке стерпіти". Робітники вже й без того, хоч би Борзіґ і Еґельс не замикали свої фабрики, вирушили-б на вулиці, а їм на підмогу весь маломіщанський стан, і через те, що їх спільний опір було би тяжко побороти, видите, мої панове, що в певних, хоча аж надто рідких випадках, Ви всї творите частину констітуції.

От ми й побачили, мої панове, що таке констітуція якогось краю: а власне се **істнуючі в якімось краю фактичні відносини сили.**

Але як стоїть тепер справа з тим, що звичайно називають констітуцією, с. є, правним устроєм держави? Ну, мої панове, Ви побачите зараз, як стоїть се діло.

Сї дійсні відносини сили записуєть ся на шматку паперу, даєть ся їм писемний вираз, а як їх уже списано, то вони вже будуть не лише дійсною пропорцією сили, але також стали тепер законом, стали правною інстітуцією, і хто провинить ся проти неї, приймає кару!

Так само, мої панове, буде Вам само з себе ясним, як то поступаєть ся при списуваню тої дійсної пропорції сил, через що вона робить ся законом.

Там не пише ся: добродій Борзіґ, се частина констітуції, добродій Мендельзон, се частина констітуції і т. д.; се висловлюєть ся далеко культурнїйшим способом.

Хоче ся прим. постановити, що всї і то нечисленні великі промисловці і капіталісти в монархії мають мати таку саму або й більшу силу, як усї міщани, робітники і селяни, взяті разом, то борони Боже написати се в тій отвертій і неослоненій формі! Але за те видаєть ся закон, прим, октройований закон триклясового права вибору з року 1849, на основі якого весь край ділить ся на 3 виборчі кляси відповідно до висоти податку, який виборцї платять, а який очевидно назначує ся відповідно до величини їх капіталу.

(Дальше буде.).

ВОЄННІ ПРИГОДИ НІМЕЦЬКОГО ДЕЗЕРТИРА.

(Продовжене.)

XII.

КОЛО МАРНИ — В ПАЩІ СМЕРТИ.

Ми дістали ся близько оборонної лінії і були втрінуті покотом огню з машинових карабінів. Ми скрили ся в на скоро приготованих окопах. Тодї падав сильний дощ. Поля довкруги були вкриті убитими і раненими жовнїрами, котрі перешкаджали роботї оборонців. Многі ранені подіставали болючі корчі в наслідок того, що они лежали на глинковатій землї і більшість з них не мала перевязаних ран. Они всї просили води і хлїба, але ми самі їх не мали. Они благали нас, щоби їм дати кусень хлїба. Они були в тім пеклї через два дни не мавши нїчого в устах.

Заледво нам вказано наші місця, як Французи почали атакувати збитими формаціями. Жовнїри, що були в тих траншеях, котрі вже відбили кілька таких атаків, завізвали нас до стрілляня а відтак самі немов безумні почали стріляти в бігшу гурму ворожого війська. З посеред крику і гуркоту чути було викрикуваня офіцирів від інфантерії: "Стріляти! Стріляти! Живійше!" Ми стріляли поки аж дула наших карабінів не стали горячі. Ворог повернув ся до утечі. Купа жертв, що лежала між нами а нашими противниками, збільшила ся знова на сотки. Атак зістав відбитий.

Було вже темно, а дощ все лив тай лив. З усїх сторін з темноти доносили ся взиваючі голоси, плач, стогін і лямент ранених. Ті ранені, що були серед нас, так само ляментували і плакали. Всї хотїли, щоби їм перевязати їхні рани, але ми не мали вже більше бандажів. Ми відривали шматки з наших брудних сорочок і клали онучі на ті болючі рани. Жовнїри умирали один по другім. Не було нї лїкарів, нї бандажів; ми не мали зовсїм нїчого. Треба було рівночасно помагати раненим і здержувати Французів. То був невиносимий і неможливий стан річий. Дощ падав все сильнїйше й сильнїйше.

Кождий з нас перемок до скіри. Ми стріляли на слїпо в темноту перед нами. Покіт вистрілів з карабінів то змагав ся, то стихав; а відтак знова змагав ся. Нас саперів розміщено між інфантерією. Мій сусїд штовхнув мене попід ребра. "Я кажу", він крикнув.

"Що ти хочеш?" — я спитав.

"Хто ти такий?"

"Сапер."

"Ходи сюди", — він засичав. — "Серед тої пекольної ночи родить ся непобориме почуте бути на самотї. Чого ти находиш ся тут також? —Они невдовзї прийдуть знова, ті звідтам; тодї знова буде сьміху. Чи чуєш як тамті плачуть?"

Він став сьміяти ся. Нагло він почав знова: "Я завсїгди стріляю в тих онтам, поки они не перестануть кричати і плакати — се велика втїха."

Він знова почав сьміяти ся, сим разом більше проразливо, чим попередно.

Я зрозумів, що зним стало ся. Він збожеволїв. Якраз переходив жовнїр з амуніцією. Я попросив його, щоби він закликав коменданта тої секції. Прийшов комендант, ляйтнант від інфантерії. Я підійшов до нього і сказав йому, що мій сусїд безперестанно стріляє в ранених, говорить дурницї, не до річи і є правдоподібно божевільний. Ляйтнант примістив ся між нами. "Чи ти можеш видїти що-небудь?" — він спитав мого сусїда. "Що? Видїти? Нї; але я чую, як они кричать, ляментують і плачуть, і як я лише вдарю котрого-небудь добре, то він стане тихо; він іде спати —". Ляйтнант кивнув менї головою. Він відобрав від того жовнїра карабін; але той скоро вирвав його назад з рук ляйтнанта та вискочив з окопу. Звідтам він почав стріляти в купу ранених жовнїрів, але за кілька секунд він упав на землю прошитий кількома кулями.

Ту драму бачило лише кількох глядачів. Заледво она скінчила ся, її забуло ся знова. То не було місце для сентімендальности. Ми стріляли дальше без жадної цїли. Крик ранених ставав що-раз голоснїйшим і голослїйшим. Чому се так діяло ся? Ті ранені жовнїри, що лежали між обома воюючими лїніями, були виставлені на безцїльний огонь з обидвох сторін. Нїхто не міг їм помочи, бо було би божевіллєм ризикувати іти між лїнії. Що-раз голоснїйше і з сильнїйшим благанєм доносили ся голоси, що кликали: "Ратуйте! Ратуйте! Подайте ноші! Заберіть нас! Води!" У відповідь они діставали по найбільшій части лайку і проклони.

Наш шанець був наповнений водою близько на одну стопу — водою і болотом. Мертві і ранені лежали в тій калюжі там де попадали. Ми мусїли робити собі місце. Отже мертвих ми викидали з окопа. О першій годинї в ночи прийшли жовнїри з ношами і забрали часть ранених. Але для тих, що були між лїніями не було помочи.

Для доповненя чаші недолї і нещастя ми дістали в ночи росказ атакувати ворожі лїнії о годинї 4.15 рано. В означенім часї, серед ллючого дощу, ми приготовили ся до штурму. Стрінуті страшним огнем з машинових карабінів, ми мусїли вернути ся назад з половини дороги. Знова безпотрібно пожертвувалисьмо велике число жовнїрів. Заледво ми примостили ся в нашім окопі, Французи розпочали новий атак. Они дістали ся були так далеко, що находили ся вже лише около три ярди від наших окопів і їхній атак зістав відбитий нашим огнем. Они також мусїли вернути назад зі страшними втратами. Протягом двох годин Французи атакували нас ще три рази і за кождим разом потерпіли великі втрати а не мали найменшого успіху.

Ми не знали що робити. Єсли поміч не наспіє скоро то для нас неможливо вдержати нашу позицію. Нас мучили голод і спрага; ми перемокли до скіри і були змучені так, що з ніг падали. О десятій годинї Французи затакували нас четвертий раз. Они наступали величезними масами. Наші коменданти зрозуміли нарештї небезпеку, в якій ми находили ся, і вицофали нас. Ми відступали гурмами полишаючи ранених і наш матеріял. При всїх наших з'усилях нам вдало ся вратувати машинові карабіни і амуніцію. Ми цофнули ся на тисячу ярдів взад і спинилисьмо ся знова в старих окопах. Офіцири кричали до нас, що ми повинні були стояти там, без огляду на те, що було би стало ся; вскорі була би наспіла поміч. Машинові карабіни уставлено в їхні місця. Наших противників, які слїдували за нами, сейчас почастовано градом куль. Їхній похід відразу зістав спинений. Заохочені тим успіхом, ми дальше стріляли сильнїйше чим коли небудь иншим часом, так що Французи мусїли шукати закритя. Поміч, яку нам обіцяли, не приходила. Около 800 ярдів за нами находило ся шість нїмецьких батерій, які одначе стріляли дуже слабо.

Один офіцир від артилєрії з'явив ся серед нас і спитав коменданта нашої секції, чи не було б розумнїйше вицофати батерії. Він сказав, що його поінформовано через телефон, що цїла нїмецька лїнія хитаєть ся. Заки комендант мав час відповісти, поновний атак збитими формаціями наближав ся на нас; ворог був пять до сїм разім численнїйший чим ми. Немов на команду, ми покинули нашу позицію, без жадного росказу до того, цїлковито здеморалїзовані; ми відступили повною утечею, полишивши шість батерій (36 армат) ворогови. Наш противник спинив свою куртину арматного огню, побоюючись небезпеки для свого власного наступаючого війська. Нїмцї використали сей момент на стягнене до бою зміцнень складаючих ся з мішанини ріжного війська. Части розбитої піхоти, кавалєрії без коний, саперів без вожда і пана, всї були стягнені до купи для заповненя рядів. Очевидно не було вже більше властивих, комплетних формацій резерви в той день бою.

(Дальше буде.)

М. Лозинський.

ІВАН ФРАНКО.

(Біоґрафічно-лїтературний нарис — скорочений).

В хлопській хатї сїльського коваля в Нагуєвичах, Дрогобицького повіта вродила ся в 1856 р. дитина, якій доля судила відіграти таку визначну роль в історії розвитку свого народу. Був се Іван Франко. Завдяки доброму, розумному й не бідному батькови, який розумів вагу науки і віддав малого сина до школи, й опісля, коли батько полишив його 8-лїтним сиротою, завдяки такому-ж вітчимови, який дальше посилав пасерба до школи, Франко скінчив народню школу й ґімназію, проявляючи вже тодї дві основні риси своєї істоти: незвичайні здібности й інтелїґенцію під крайньою зверхньою непоказністю, і в осени 1875 р. перейшов у львівський університет.

Маючи ще з ґімназії славу поета й белетриста, Франко в перших роках своїх студій на фільософічнім виділї займав ся лиш лїтературною діяльністю, містячи плоди свого пера в ґазетї "Другъ", яку видавало студентське товариство москвофільського напрямку "Академическій Кружокъ". Одначе якраз в тих часах запізнав ся з деякими членами "Ак. Кружка" Драгоманов, що мало рішаючий вплив і на дальшу будучність "Акад. Кружка", який під впливом статей Драгоманова в "Другї" з консервативного і москвофільського став у своїй більшости поступовим і українським, і головно на дальшу будучність деяких його членів, у першій мірі Франка і Павлика.

За знакомство з Драгомановим, який від 1876 р. став політичним еміґрантом, і за переписку з ним Франка і товаришів арештовано лїтом 1877 р. під закидом належаня до тайного інтернаціонального товариства для ширеня соціялїзму і засуджено. Сей процес і тих 9 місяців, пробутих у тюрмі, мали рішаючий вплив на дальшу долю Франка. Дізнавши на своїй власній шкірі несправедливости істнуючого ладу; вийшовши з тюрми з пятном небезпечного чоловіка і кримінальника, якого уникали інтелїґентні круги львівської української громади; не маючи ніяких виглядів на тій дорозї, якою звичайно йдуть люди з університетськими студіями, — він подав ся цїлою істотою туди, куди його здавна тягнув його свободолюбний інстинкт та його симпатії до бідних людий, — і став апостолом соціялїзму в Галичинї.

Так минуло чи-мало важких років. Франко, не перестаючи розвивати ся як поет і белетрист і не перериваючи своїх студій з поля славістики, був видавцем ріжних "Бібліотек", збірок, журналів і ґазет, співробітником ріжних видань, борючи ся вічно з одного боку з галицькою відсталістю і темнотою, які напружали всї свої сили проти проповідників нових ідей, а з другого боку ведучи не менше важку, а може ще й більш болючу та томлячу боротьбу за щоденне істноване. Довело ся також ще кілька разів відвідати тюрму...

В 1890 р. Франко бере визначну участь в заснованю радикальної партії, яка укладає в соціяльно-політичну проґраму ті думки, які голосив Франко з товаришами від часів свого першого процесу. Була се перша українська партія, що на правду заняла ся інтересами нашого селянства. Головне її значінє в тім, що вона здобула в українській суспільности права громадянства для тих суспільних ідей, які протягом 19-го віку витворили ся в Західній Европі.

В 1893 р. Франко одержує на віденськім університетї докторат фільософії і в 1895 р. габілїтуєть ся в львівськім університетї на доцента української мови й лїтератури, готовлячи ся заняти катедру, опорожнену власне через смерть проф. Омеляна Огоновського. Та сї пляни нищить політична адміністрація. Міністерство просьвіти, йдучи за волею галицького намістництва, якому знов нашептав провідник тодїшньої української угодової політики, не затверджує пропозиції сенату "задля політичної минувшини" Франка і так замикає перед ним університет.

Тимчасом Франко починає здобувати признанє у власної суспільности. Молодше поколїнє, яке виросло під впливом його многосторонньої діяльности, одушевляють ся ним, найстарше, найбільш заскорузле, вимерло, а середнє мусить схилити чоло перед його лїтературно-науковими заслугами. Він стає співробітником Записок Наукового Товариства ім. Шевченка, яке в 1892 р. не хотїло його, так само з політичних причин, приняти в члени, а з початком 1898 р. співредактором "Лїтературно-Наукового Вістника", при якім оставав на сїм становищи до кінця 1907 р.

Рік 1898-ий, се мабуть найгарнїйший рік у житю Франка. В осени того року відсьвятковано 25-лїтний ювілей його лїтературної діяльности. Все, що лїпше в нашій суспільности, витало його з таким ентузіязмом, що супроти сього мусїли замовкнути голоси тих, які доси так ворожо підносили ся до нього.

З того часу картина починає зміняти ся. Франко здобуває що-раз більше признанє в нашій суспільности. Усунувши ся від політичної діяльности, знаходить признанє за свою лїтературно-наукову діяльність навіть у тих, що були його завзятими політичними противниками. Його імя стає загально поважане на цїлій Українї. В 1906 р. його іменує доктором honoris causa харківський університет тої держави, що не тільки не признавала доси тої національности, для якої весь вік працював Франко, але й самого Франка не пускала в свої границї. Також товариство "Просьвіта", до якого з початком 1890-их років не хотїли його приняти на звичайного члена, на загальних зборах в 1908 р. вибирає його членом почесним. Обставини, серед яких наступив сей вибір, — важка недуга Франка, — пригадують лишнїй раз, що наша суспільність починає обдаровувати признанєм наших найлїпших людий усе — за пізно.

Та серед того загального, офіцїяльного, сухого признаня "цїлого народу", серед признаня тих, які поклоняють ся йому за його лїтературно-наукову діяльність, уважаючи її достаточним відкупленєм за його "гріхи молодости", за його найгорячійші почуваня і найщирійші пориваня, стає що-раз менше того ентузіязму, з яким давнїйше витав Франка вправдї невеличкий, але щиро відданий йому гурток тих, що самі молоді, щирі й горячі, любили й шанували його власне за ті "гріхи молодости", вважаючи їх найцїннїйшим надбанєм його житя, надбанєм, яке дало йому силу до всеї дальшої працї. "Загально-національне" признанє не ходить, на жаль, у парі з ентузіязмом тих, яких найгорячійші і найщирійші почуваня й пориваня та сама "загально-національна" думка вважає тільки "гріхами молодости".

Діяльність Франка, лїтературна і громадська, робить його найвизначнїйшим чоловіком на галицькій Українї в останній чверти 19-го віку. Поет і белетрист, автор цїнних творів для дїтий і молодїжи, перекладач чужих лїтератур, критик і історик лїтератури, фолькльорист, публїцист, дослїдник соціяльно-економічних відносин, популяризатор майже ві всїх областях науки, популярний, люблений серед селянства аґітатор, — отсе Іван Франко в освітленю своєї лїтературної і громадської діяльности. До того додайте: редактор, через якого руки перейшло безлїч усяких рукописів, а він їх перечитував, справляв зміст, мову і правопись, робив з них коректу, — редактор і коректор, що нераз, коли йшла розмова про непридатні до друку рукописи, говорив через половину жартом, а через половину з іронїєю: "З усего того будуть люди, треба тільки skrócić i upiększyć"...

Про розміри письменської працї Франка найлїпше сьвідчить те, що сам бібліоґрафічний спис його писань, зладжений Павликом з приводу його 25-лїтнього ювилею в 1898 р., займає 127 сторін друку. З його белетристичних творів пригадаємо: "Захар Беркут"(історична повість),"Boa constrictor" (повість), "В потї чола" (збірка оповідань), "Для домашнього огнища" (повість), "Полуйка і инші бориславські оповіданя", "Перехресні стежки" (повість), "Сїм казок", "На лонї природи" (збірка оповідань), "Місія — Чума — Казки і сатири", "Маніпулянтка і инші оповіданя", Великий шум" (повість); збірки поезій: "З вершин і низин", "Зівяле листє", "Мій Ізмарагд", "Поеми", "Із днів журби", "Мойсей" (поема), "Semper tiro"; твори для дїтий: "Лис Микита", "Пригоди Дон Кіхота", "Абу Каземові капцї", "Коваль Бассім", "Коли ще звірі говорили".

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ НА УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ДІМ В ВІННІПЕҐУ!

Др. І. Франко.

ГИМН.

Вічний революціонер —
Дух, що тїло рве до бою,
Рве за поступ, щастє й волю,—
Він жиє, він ще не вмер.
Нї попівськії тортури,
Нї арештів царських мури,
Анї війська муштровані,
Нї гармати лаштовані,
Нї шпіонів ремесло
В гріб єго ще не звело.

Він не вмер, він ще жиє!
Хоч від тисяч лїт родив ся,
То аж вчора розповив ся
І о власній силї йде! —
І простує ся, міцніє,
І спішить туди, де дніє...
Словом сильним, мов трубою
Мілїони зве з собою, —
Мілїони радо йдуть,
Бож се голос **духа** чуть.

Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По варстатах ремісницьких,
По місцях недолї й слїз.
І де тілько він роздасть ся,
Гинуть сльози й сум нещастя,
Сила родить ся й завзяте —
Не ридать, а здобувати
Хоч синам, сли не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революціонер —
Дух, наука, думка, воля
Не уступить пітьмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотила ся лявіна, —
І де в сьвітї тая сила,
Щоб в бігу єї спинила,
Щоб вгасила, мов огень,
Розвидняющий ся день?..

ARCHIVES OF ONTARIO
TORONTO